

dr hab. Beata Brzozowska-Zburzyńska

Lublin, 8 grudnia 2020 r.

Katedra Hispantystyki

Instytut Neofilologii

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Lublin

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Anieli Kucharskiej, zatytułowanej

El lugar de la metáfora en el lenguaje jurídico español

Rozprawa doktorska mgr Anieli Kucharskiej jest próbą potwierdzenia tezy, że każdy rodzaj języka, nawet te jego odmiany, które z założenia mają charakter formalny i ścisły, nie są wolne od wyrażeń metaforycznych i że metafora to nie jest tylko „zjawisko estetyczne”, jak mówią niektórzy, czy też „udziwnienie językowe”, jak twierdzą inni, a raczej niezbędny element opisywania i rozumienia rzeczywistości i narzędzie, którym wszyscy mówiący posługujemy się w procesach myślenia i mówienia o świecie.

Rozprawa liczy 174 strony. Została podzielona na trzy rozdziały teoretyczne (58 stron), rozdział opisujący zastosowaną metodologię (3 strony), rozdział analityczny (85 stron), a także wstęp, podsumowanie, bibliografię (159 pozycji bibliograficznych) oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Autorka pracy zachowała odpowiednie proporcje pomiędzy poszczególnymi częściami pracy, a jej wywód, w sposób logiczny i spójny, przedstawia zakresloną w tytule tematykę.

Przytoczona w dysertacji bibliografia zawiera liczne prace naukowe napisane w różnych językach: polskim, angielskim, hiszpańskim, francuskim, niemieckim oraz po łacinie, co świadczy o wielojęzycznym przygotowaniu doktorantki do czytania prac naukowych i wykorzystywania ich w swoich badaniach o charakterze językoznawczym. Wszystkie pozycje bibliograficzne zostały przytoczone przynajmniej jeden raz w treści pracy, chociaż zdarzyło się, że niektórych prac zabrakło w bibliografii (np. Gibbs y Steen (1999) zacytowani na stronie 40). Przy pisaniu tak obszernej pracy jaką jest rozprawa doktorska tego rodzaju niedopatrzenia zdarzają się dość często, dlatego wydaje mi się bardzo pomocne zastosowanie programów służących do zarządzania bibliografią, które można bezpłatnie zainstalować na

komputerze. Z doświadczenia wiem, że są one dość proste w obsłudze i bardzo ułatwiają pisanie prac naukowych.

Pod względem formalnym praca została przygotowana zgodnie z obowiązującymi, przy pisaniu pracy doktorskiej po hiszpańsku, zasadami: właściwe cytowania, dobrze opracowana bibliografia, formatowanie, odpowiednia kolejność rozdziałów i podrozdziałów.

Praca została napisana po hiszpańsku. Zdarza się jednak, że autorka używa słów, których nie ma w języku hiszpańskim (neologizmy lub polonizmy). Chodzi, między innymi, o takie formy jak: **controversión*, *lenguaje figurativo* zamiast *figurado*, **un ornato*, **subrayación* itd. Myślę, że jest to wynik zbyt pobieżnej korekty językowej ostatecznej wersji tekstu.

We wstępie do swojej pracy pani Kucharska określiła temat badań i narzędzia badawcze, którymi się posłużyła w części analitycznej. W centrum jej rozważań, zarówno teoretycznych jak i praktycznych, znalazła się metafora i jej funkcjonowanie w języku prawnym. Jak zauważa sama autorka dysertacji, do tej pory nie powstały opracowania, których celem byłoby przeanalizowanie wyrażen metaforycznych w hiszpańskim Kodeksie Karnym, stąd też należy uznać pracę pani Kucharskiej za nowatorską.

Wydaje mi się bardzo cenne szczegółowe przedstawienie metafory jako przedmiotu badań zarówno filozofii, jak i teorii literatury, językoznawstwa i pragmatyki. Taki cel miał pierwszy rozdział pracy doktorskiej pani Kucharskiej. Doktorantka przeanalizowała różne podejścia teoretyczne do zjawiska metafory, na przestrzeni wieków, zaczynając od filozoficznych rozważań Arystotelesa i retoryków rzymskich, a kończąc na teoriach, które rozwinęły się wokół tego pojęcia w czasach współczesnych, czyli w ciągu ostatnich dwóch stuleci.

Dość szczegółowy przegląd definicji i teorii metafory doprowadził autorkę ocenianej przeze mnie dysertacji do poglądów, na ten temat, przedstawicieli językoznawstwa kognitywnego. Temu został poświęcony rozdział trzeci rozprawy. Doktorantka opisała najpierw założenia teoretyczne i metodologiczne językoznawstwa kognitywnego, by następnie przejść do omówienia teorii metafory konceptualnej autorstwa Lakoffa i Johnsona, uzupełnionej badaniami innych przedstawicieli kognitywizmu, takich jak Kövecses, Gibbs, Sweetser itd. Doktorantka jest bardzo dobrze zorientowana w aktualnym stanie badań na temat metafory i metonimii konceptualnej i przytacza bardzo aktualne prace naukowe związane z tą tematyką.

Rozdział czwarty ocenianej dysertacji został poświęcony charakterystyce języka prawnego. Autorka przedstawiła ogólne cechy języka prawnego, odwołując się do licznych

prac, które powstały na tym polu w ramach językoznawstwa stosowanego, w tym wokół tłumaczeń specjalistycznych, nomenklatury czy dydaktyki nauczania języków specjalistycznych. Zauważyła, że w tych pracach prowadzona jest dyskusja na temat przynależności języka prawnego do języków specjalistycznych, a także rozważania na temat konieczności uproszczenia tego języka, by był lepiej odbierany i rozumiany przez osoby, które mają z prawem do czynienia na co dzień, chociaż nie są profesjonalistami w tym zakresie.

W podrozdziałach 4.1.1, 4.1.2. i 4.1.3 doktorantka skupiła się na cechach charakteryzujących hiszpański język prawny, wyodrębniając trzy poziomy analizy językowej: leksykalno-stylistyczny, składniowo-stylistyczny oraz leksykalno-semantyczny. Tytuł tego trzeciego podrozdziału niestety nie odzwierciedla jego treści, ponieważ autorka skupiła się w nim na regułach o charakterze morfologicznym, a nie semantycznym. Mgr Kucharska omówiła bowiem pochodzenie słów (czyli to, z jakiego języka zostały te słowa zapożyczone) oraz ich strukturę formalną (użyte prefiksy, sufiksy, rodzaje złożeń), a pominęła zupełnie kwestie motywacji i rozszerzeń semantycznych tych wyrażen czy nawet ich etymologii.

W podrozdziale 4.2. doktorantka skupiła się na problemie obecności metafory w języku prawnym. Zauważyła, że wielu badaczy odrzuca możliwość stosowania metafor i ich występowania w tekstach odnoszących się do prawa. Inni natomiast podkreślają bardzo ważną rolę metafor w tego typu tekstach, ponieważ dzięki nim łatwiej zrozumieć pojęcia abstrakcyjne lub złożone. Jeszcze inni zauważają bardzo ważną funkcję perswazyjną metafor. Wreszcie są i przedstawiciele językoznawstwa kognitywnego, którzy postrzegają metaforę nie jako figurę retoryczną, a jako narzędzie do ukierunkowywania procesów myślenia i rozumienia świata. Te różne podejścia do problemu występowania metafor w języku prawnym wskazują na to, że mamy do czynienia z problemem złożonym, wymagającym odpowiedniego doboru narzędzi i precyzji w ich stosowaniu.

Kolejny rozdział dysertacji odnosi się do założeń i narzędzi metodologicznych, którymi autorka posłużyła się w swojej pracy. W pierwszej kolejności opisany został korpus badawczy, na który złożyło się 639 artykułów Kodeksu Karnego oraz dokumenty towarzyszące, opublikowane w 2014 roku na stronach Biuletynu Informacji Publicznej (Boletín Oficial del Estado). Przeanalizowanie przez doktorantkę tak obszernego korpusu wymagało wiele czasu i wysiłku ze strony badaczki i należy to zdecydowanie docenić, zwłaszcza dlatego, że do tej pory teksty tego rodzaju nie były poddawane podobnym analizom.

Następnie doktorantka opisała metodę badawczą, której użyła do wyselekcjonowania interesujących ją wyrażen. Jest to metoda zaproponowana przez grupę Pragglejaz, powołaną do życia w 2007 roku przez takich badaczy jak: Gerard Steen, Raymond Gibbs, Elena Semino, Lynne Cameron i Zoltán Kövecses. Wyznacza ona poszczególne etapy pracy nad korpusem i pozwala precyzyjnie wybrać jednostki leksykalne, które można zaliczyć do wyrażen metaforycznych odzwierciedlających konkretne metafory konceptualne. Autorka przyznaje, że wykonała poszczególne zalecenia wybranej metodologii, ale nie podaje żadnego konkretnego przykładu takiej analizy. Dodatkowo stwierdza, że pomimo tego, że obrana metodologia spełnia warunki konieczne dla „niezawodnej metody badawczej”, to częściowo selekcja przykładów wyrażen metaforycznych odbywa się na poziomie intuicji natywnych użytkowników języka i że w związku z tym, doktorantka również posłużyła się intuicją w swoich poszukiwaniach. Nie mam pewności, czy jej własna intuicja jest wystarczająca do właściwej oceny wybranych przykładów. Mam nadzieję, że doktorantka miała możliwość skonfrontowania swoich wyborów z opinią natywnych użytkowników języka hiszpańskiego, chociaż nigdzie o tym nie wspomina.

Rozdział szósty, to właściwa analiza wyrażen metaforycznych pochodzących z omówionego wcześniej korpusu. Doktorantka podzieliła wybrane wyrażenia metaforyczne na trzy grupy: bazujące na różnych metaforach ontologicznych (przedmioty, przedmioty poruszające się, pojemniki, personifikacje, organizmy), na metaforach orientacyjnych oraz strukturalnych (droga, budynek, spektakl, wojna). Doktorantka przytoczyła ok. 220 artykułów, pochodzących z omawianego korpusu, w których, jej zdaniem, pojawiły się wyrażenia metaforyczne i zakwalifikowała je do odpowiedniej grupy. Nie mam zastrzeżeń co do wyboru i sklasyfikowania przykładów. Dziwi mnie jednak, że czasami analiza tych przykładów ograniczała się tylko do stwierdzenia, że dane wyrażenie odzwierciedla konkretną metaforę konceptualną, natomiast innym razem opis zawierał dodatkowe informacje, które rzeczywiście pozwalały zrozumieć takie, a nie inne zakwalifikowanie wyrażenia.

W podsumowaniu do swojej pracy autorka wymieniła wszystkie metafory konceptualne, które stały za konkretnymi wyrażeniami metaforycznymi uwidocznionymi w omówionych w części praktycznej przykładach. Podsumowała również swoją pracę stwierdzeniem (z którym ja również się zgadzam), że język odzwierciedla sposób postrzegania i rozumienia świata, a wyrażenia językowe o charakterze abstrakcyjnym są lepiej zrozumiałe dzięki metaforze, która pozwala zestawiać ze sobą elementy dwóch różnych domen, z których jedna jest bliższa poznawczo, a druga bardziej odległa lub złożona.

Wydaje mi się, że próba badania języka specjalistycznego, jakim niewątpliwie jest język prawny, za pomocą narzędzi semantycznych wywodzących się z językoznawstwa kognitywnego wypadła pomyślnie, chociaż wymaga jeszcze dopracowania.

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe rozważania, stwierdzam, że dysertacja mgr Anieli Kucharskiej, zatytułowana *El lugar de la metáfora en el lenguaje jurídico español*, spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym. Stanowi bowiem oryginalne rozwiązanie problemu naukowego (zastosowanie metodologii kognitywnej do badania języka specjalistycznego) i wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną doktorantki w zakresie językoznawstwa ogólnego i stosowanego oraz jej umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wnioskuje, tym samym, o dopuszczenie pani mgr Anieli Kucharskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Beata Brzozowska-Zburzyńska

